

1. BÖLÜM

BAYBURT KENT KÜLTÜRÜNÜN HAFIZA MEKÂNLARINDAN KONDOLOT HAMAMI VE BAYBURT HAMAM KÜLTÜRÜ

Turgay KABAK¹

GİRİŞ²

Bayburt, kuruluşu antik dönemlere kadar uzanan Anadolu'nun en kadim şehirlerinden birisidir. Tarihi İpek Yolu üzerinde kurulan şehir, Tuğrul Bey zamanında Türkler Azerbaycan'ı fethettikleri sırada (1054-1055) Çoruh Nehri'nin uzandığı sahayı ele geçiren kuvvetlerce fethedilerek Türklerin Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden birisi haline gelmiştir (Dayı, 2019: 28; Aktaş, 2019: 11-13; Göktaş, 2017: 12-13). Malazgirt Zaferi'nden önceye dayanan iskân tarihi, İran-Karadeniz hattının bağlantısını sağlayan tek tarihi ulaşım güzergâhı üzerinde kurulması gibi coğrafi özelliklere sahip olan şehir Türk kültürü açısından da önemli bir merkezdir. Bunun en açık göstergeleri olarak şehrin Dede Korkut anlatmalarında geçmesi (Ergin, 2011), Dede Korkut ve Bamsı Beyrek'in türbelerinin Bayburt'ta bulunması sayılabilir. Bayburt, Anadolu'da Dede Korkut'un türbesinin bulunduğu tek şehirdir. Bu da Bayburt'u Türk kültürünün en önemli temsil coğrafyalarından birisi Dede Korkut coğrafyası içerisinde bir il (Kabak, 2019: 568) haline getirmektedir. Tüm bu özellikleri sebebiyle Bayburt'ta geçmişten günümüze ulaştırılan canlı ve özgün bir kültürel yapı vardır. İlin en büyük özelliklerinden birisi geçmişten günümüze birçok kültürel unsuru yok olmadan taşımayı başarmış olmasıdır. İnsanın toplumsal kökenlerinin ayrıntılarına inebilmek için toplumu oluşturan ve ona biçim veren sembollere, simgelelere ve kültürel yapılara da bakmak gerekir (Özkurt, 2019: 156). Bayburt'un oluşturduğu bu kültürel yapılardan birisi de hamam kültürüdür.

¹ Dr. Öğr. Üyesi. Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. turgaykabak@gmail.com. Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0823-3074>

² Bu makalede Bayburt Üniversitesi BAP Birimi tarafından desteklenen 2017/02-69001-17 numaralı "Tarihi Bayburt Hamamları ve Hamam Kültürü Üzerine Bir İnceleme" adlı projeden elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

sebebiyle restore edilerek hamam, müze veya kültür evi olarak tekrar şehre kazandırılması şehir kültürü açısından son derece önemlidir. Hamamın sahibi olan Kondolot ailesi; Kültür Bakanlığı, valilik, üniversite veya belediye tarafından bu binanın restore edilerek şehre kazandırılmasına her türlü desteği vereceklerini ifade etmektedirler.

KAYNAKLAR

- Açıksözlü, Ö. ve Bozok D. (2018). “Türk Hamamlarında Hijyen ve Sanitasyonun Turist Sağlığı Açısından Ele Alınması: Antalya İli Örneği”. *ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-20.
- Aktaş, Y. (2019). “XI-XV. Yüzyıllar Arasında Bayburt (Doęu ve Batı Kaynaklarındaki Nakillere Göre)”, *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (hızl. Süleyman Çiğdem-Esat Aktaş-M. Yasin Taşkesenlioğlu). Erzurum: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 11-25.
- Aru, K. A. (1949). *Türk Hamamları Etüdü*. İstanbul: İTÜ.
- Bozok, D. (2005). “Türk Hamamı ve Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı (Bursa Merkez İlçede Bir Araştırma)”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 62-86.
- Büyükkol, S. ve Arda, Z. (2016). “Türk Kültüründe Hamam Geleneęi ve Resim Sanatına Yansımaları”. *İdil*, 27, 2047-2062.
- Cebioęlu, G. (2013). *İstanbul’da Yeniden İşlev Verilen 16. Yüzyıl Çarşı Hamamlarına Yönelik Bir Araştırma: Ağa Hamamı-Samatya, Ortaköy Hamamı-Beşiktaş, Büyük Yeşil Direkli Hamam-Üsküdar*. Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çınar, S. (2010). *Erzurum’da Hamam Mimarisi ve Hamam Kültürü*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dayı, Ö. (2019). “Kitâb-i Diyarbekriyye’de Bayburt”, *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (hızl. Süleyman Çiğdem-Esat Aktaş-M. Yasin Taşkesenlioğlu). Erzurum: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 27-38.
- Develioęlu, F. (1982). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Eliade, M. (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. (Çev. Lale Arslan). İstanbul: Kabcacı Yayınları.
- Emiroęlu, İ. (2010). *Konya’da Hamam Kültürü ve Kullanım Eşyaları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Erdem, E. (t.y.). “Deęerini Bilmediğimiz İki Eşsiz Nimet: Sağlık ve Boş Zaman”. *Nimetin 40 Kapısı 40 Hadis 40 Yorum*. Ankara: DİB Yayınları. 77-80.
- Eren, H. (1999). “Çerge”, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Ergin, M. (2011). *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eyice, S. (1997). “Hamam”, *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Göktaş, S. (2017). *Cumhuriyet Döneminde Bayburt (1923-1950)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
- Halaç, H. H. vd. (2018). “Siverek Tarihi Hamam Yapılarının Kullanım Durumları”. *INJOSOS Al-Farabi International Journal on Social Science*, 1, 54-74.
- Kabak, T. (2018). “Su ile İlgili İnanış ve Uygulamaların Toplumsal Ekoloji Bağlamında Deęerlendirilmesi”. *Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu (8-10 Kasım 2018/Çanakkale) Bildiriler Kitabı*. 192-197.
- Kabak, T. (2019). “Bayburt Kent Kültürünün Mekansal Hafızasında Dede Korkut”. *Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu (25-27 Nisan 2019) Bildiriler Kitabı*. 561-573.

- Kafesoğlu, İ. (1995). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Karakaş, R. (2014). “Kültürel Bir Mekân Olarak Çermik Hamamı”. *Folklor/Edebiyat*, 77, 9-20.
- Kishtainy, N. (2018). *Ekonominin En Kısa Tarihi*. (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Köşklü, Z. (2010). *Erzurum’da Hamam Mimarisi ve Hamam Kültürü*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ögel, B. (2003). *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Örnek, D. (2017). “Ankara Etnografya Müzesi’nde Bulunan 18.-19. YY. Ait Nalınlar”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 48, 76-89.
- Özdemir, G. (2017). “Bayburt Şehri Kültürel Turizm Alanlarından Osmanlı Dönemi Ferruhşad Bey Tesisi”. *DOKAP Bölgesi Uluslararası Turizm Sempozyumu (23-24 Ekim 2017) Bildiriler Kitabı*. 268-277.
- Özger, Y. (2008). *XIX. Yüzyılda Bayburt (Sosyo-Ekonomik İdari ve Demografik Yapı)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özkurt, C. (2019). “Toplumsallık, Anlam ve Bir Sosyal İnşa Olarak İnsan”. *Kaygı*, 18 (1), 154-171.
- Sami, K. (2017). “Halk Kültürü Bağlamında Hamam(lar)ın Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri, Diyarbakır Tarihi “Suriçi” Örneği”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 64, 1531-1546.
- Uğuz, S. Ç. ve H. Sağlam, S. (2014). “Kültürel Miras Kapsamında Tarihi Hamamların Yenilenerek Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı: Burhaniye Örneği”. *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi (04-05 Nisan 2014) Bildiriler Kitabı*. 805-817.
- Yegül, F. K. (2009). “Anadolu Su Kültürü: Türk Hamamları ve Yıkama Geleneğinin Kökleri ve Geleceği”. *Anadolu/Anatolia*, 35, 99-118.
- Yılmazkaya, O. (2002). *Aydınlık Kubbenin Altındaki Sıcaklık-Türk Hamamı-İstanbul Hamamları Rehberi*. İstanbul: Çitlembik Yayınları.

İnternet Kaynakları

URL 1: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hatipoglu/2018/05/27/temizlik-imandan-gelir> (Son Erişim Tarihi: 06.03.2019)

URL 2: <https://sorularlailslamiyet.com/temizlik-imandandir-hadis-i-serifinin-kaynagi-ve-yorumu-hakkinda-bilgi-verir-misiniz> (Son Erişim Tarihi: 06.03.2019)

Kaynak Kişiler	
Kaynak Kişi Numarası	Adı Soyadı
KK: 1	Beşir Demir (Y: 55)
KK: 2	Ümit Kondolot (Y: 57)
KK: 3	Alper Kondolot (Y: 40)
KK: 4	Sebahat Kondolot (Y: 85)
KK: 5	Âşık Süphani (Y: 55)